

(Ne)palankumas šeimai

Palankumas šeimai deklaruojamas ir politikoje, ir versle, ir gatvės pokalbiuose. Tačiau kai žodžius, pažadus ir sprendimus reikia paversti darbais, tas palankumas įgauna įvairiausių pavidalų: pliusiuku reitingui, „dūmų užsklanda“, nereikšmingu formalumu, o kartais vis dėlto ir realiu teigiamu poveikiu kai kurioms šeimoms. Štai keletas pavyzdžių.

Nuo šių metų dirbantiems tėvams skaičiuojant pajamų mokesťi nebėgali būti pritaikytas papildomas neapmokestinamasis pajamų dydis (PNPD). Vietoj jo pradėti mokėti vadinamieji „vaiko pinigai“. Šeimų organizacijų atstovai kritikavo šį sprendimą. Pirmiausia kliuvo žinia, kad dirbančiųjų skatinimas mokestinėmis lengvatomis naikinamas vietoj jo teikiant piniginę paramą. Be to, panaikinus PNPD, sumažėjo šeimų pajamos, kurios vertinamos siekiant gauti paskolą, nes į šią sumą neįskaičiuojami „vaiko pinigai“, kaip skirti tik vaiko reikmėms. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nesileidžia į diskusijas. Išaiškinimuose apie „vaiko pinigus“ pateikiama viena tiesa: „PNPD pakeitimo išmokomis vaikui poveikis asmens ar šeimos pajamoms bet kokiu atveju yra neutralus arba teigiamas ir negali būti neigiamas.“ Sakote, kad yra kitaip? Jūsų problema!

Kodėl reikėjo supriešinti daugiau uždirbančius tėvus, kurie galėjo panaudoti įstatymais numatytą PNPD sumą, su mažai uždirbančiais, kuriems trūkdavo pajamų, kad galėtų pasinaudoti siūloma lengvata? Kodėl pasirinkta skatinamųjų priemonių – mokestinių lengvatų – atsisakyti vietoj jų gerinimo ir gausinimo, pvz., vaikams išlaikyti reikalingos sumos neapmokestinimas, pajamų mokesčio skaičiavimas nuo šeimos pajamų, įvertinant išlaikomus asmenis ir pan.? Kodėl vis dar stinga politinės valios remti tuos, kuriems reikalinga parama, o kitus skatinti, kad nepatektų į remiamųjų gretas? Taip, tai brangu, nepopuliaru, neduoda greitų rezultatų. Tačiau jei skatintume šeimas, kad jos pajėgtų pačios išsilaikyti – gal ilgainiui jos sustiprėjusios padėtų sunkiau besiverčiančioms?

Dar vienas pavyzdys – moterų įgalinimo tema. Seime vyksta diskusijos, teikiami pasiūlymai siekiant „išvaduoti“ moterį nuo nemokamo vaikų priežiūros ir ugdymo darbo pakeičiant jį apmokamu profesiniu darbu. O pasirinkusios motinystę, kaip svarbiausią gyvenime darbą, moters saugumo užtikrinimas lieka nuošalyje. Motinystę įvardijama kaip moterims primestas, stereotipinis pasirinkimas, o ne atsiliepimas į giliausią moters pašaukimą. Žinoma, moterų ir šeimų situacijų būna įvairių, todėl diskusija apie vieną tiesą neveda reikalingų, teisę pasirinkti užtikrinančių sprendimų link.

Kurti šeimai palankią aplinką yra svarbiausias Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategijos tikslas. Šią strategiją parengė Vyriausybė ir pateikė Seimui svarstyti bei tvirtinti. Smagiausia yra pažvelgti į numatytą viziją:

Atsižvelgiant į šeimų poreikius, išplėtotos lankščios užimtumo formos, sukurtos ir išplėtotos kokybiškos, prieinamos vaikų priežiūros, ugdymo paslaugos, išplėtotos finansinės paskatos šeimoms, auginančioms vaikus, suteikta galimybių šeimoms pasirinkti būstą. Aukštas šeimos, kaip pamatinio visuomenės instituto, prestižas visuomenėje. Daugėja šeimų, jose gimta daugiau vaikų. Šeimose puoselėjama pagarbių tarpusavio santykių kultūra, šeimos geba įveikti ir savarankiškai spręsti kylančias psichologines ir socialines problemas, jaučia atsakomybę už savo generovės kūrimą, vaikų išlaikymą ir ugdymą. Šeimos nariai tausoja ir stiprina savo sveikatą.

Tokioje Lietuvoje tikrai visi norėtume gyventi. O kaip ketinama tai pasiekti? Atsakymą randame Vyriausybės pasiūlyto veiksmų plano priemonėse. Deja, didelėms strategijoje įvardytoms problemoms spręsti parinktos smulkios, nežinia net, ar efektyvios, priemonės. Akivaizdi bendra tendencija neigiamai formuluoti priemonės – kuo smulkiau sureguliuoti, nustatyti, nurodyti, ir taip mažai laisvės, pasitikėjimo, lankstumo. Į šeimą žiūrima ne kaip į partnerį, ne kaip į mūsų visuomenės ir valstybės pagrindą, bet kaip į nebrandų darinį, kamuojamą krizių, nepriteklių, neturintį socialinių ryšių. Dažnai siūlomos priemonės nukreiptos tik į vaikus, nors galėtų būti skirtos visai šeimai ir taip prisidėtų prie jos stiprinimo, kas ir deklaruojama strategijos siekiuose. Analizuojant strategijos įgyvendinimui vertinti pasirinktus rodiklius vėl tenka nusivilti, nes palankumas šeimai numatomas vertinti tik pagal šimtosiomis procento dalimis didėjantį gimstamumą ir ilgėjančią sveiko gyvenimo trukmę. Ambicingesni, pvz., pajamų vienam šeimos nariui augimo iki ne tik minimalų pragyvenimą užtikrinančio lygio, rodikliai nėra keliami. Kokybiniai rodikliai apskritai nenaudojami, nors vizijai pasiekti reikėtų daug kokybinių pokyčių. Bėlieka tikėtis, kad po šios strategijos svarstymų su visuomene diskusijų bus susitelkta į sąlygų sudarymą, sąmoningumo ugdymą, įgūdžių formavimą ir vengiama numatyti priemonės, kurios perimtų šeimos, darbdavių, bendruomenių funkcijas.

Šeimos kaip mūsų visuomenės pamato suvokimo pasigedome ir klausydamiesi Prezidentės metinio pranešimo. Susidarė įspūdis, kad šalies vadovė mūsų visuomenę mato ne kaip sudarytą iš mažų bendruomenių, kurių stiprinimas sustiprintų ir visus, bet kaip pavienių individų visumą. Šeima buvo paminėta vienintelį kartą ir tik kalbant apie pagalbą probleminėms šeimoms sa-

vivaldybėse pačios Prezidentės inicijuotos kampanijos „Už saugią Lietuvą“ kontekste.

Nuo liepos 1 d. įsigalioja naujasis Vaiko teisių apsaugos įstatymas (VTAPI). Į ką atkreipti dėmesį tėvams?

Tikriausiai esame girdėję skundžiantis, kad vaikus dabar auginti baisu: tiek visokių reguliavimų ir galimo kišimosi. Ką gi, naujasis VTAPI šios įtampos palieka. Kadangi įstatymas priimtas dar vasarį, tikriausiai jau skaitėme apie tai, kad tėvai turi pasirūpinti, jog vaikas iki 6 metų be objektyvios būtinybės neliktų be vyresnių kaip 14 metų asmenų priežiūros; jog vaiko teisių apsaugos tarnybos bus centralizuotos (pavaldžios nebe savivaldybėms, o SADM); jog iškviešti vaiko teisių apsaugos specialistai įvertins grėsmės lygius (jei jų bus): pirmasis, kai yra problemų, bet ne pavojus vaiko gyvybei ir sveikatai; antrasis, kai toks pavojus yra ir vaikas iš karto paimamas iš šeimos. Apie vaiko teisių pažeidimus dirbantieji su vaikais įpareigoti privalomai pranešti tarnyboms. Įstatymas netrumpas, jame yra ir daugiau detalių, kurios gal ne visiems svarbios.

Įstatymo kūrėjai pabrėžia teigiamus jo aspektus: teigiama, kad pagerės vaiko teisių apsaugos tarnybų darbo kokybė, padaugės paslaugų šeimoms savivaldybėse ir augs nepakantumas visokių formų smurtui. Tačiau pavojus išlieka: kaip pasiekti, kad neimtume smurto mažinti smurtu?

Šis iššūkis ne tik socialiniams darbuotojams, mokytojams, vaiko teisių apsaugos ar kitiems specialistams, bet ir mums visiems, norintiems gero savo ir kitų vaikams bei anūkams. Štai kieme keturmetė daužo kojomis skardinę čiuožynę ir šurpina kaimynus garsu, o šalia stovintis kaimynų tėvelis pagrasina, kad iškvies policiją, užuot mėginęs su mergaite draugiškai pasikalbėti. Iš vienos pusės, gerai, kad nėra abejingas; iš kitos – matyt, jam atrodo, kad netinkamo elgesio problemas galima išspręsti pagąsdinus, per baimę. Panašiai ir su šiuo įstatymu. Nuo to, į ką kreipsime dėmesį, priklausys, kaip jis veiks, nes

galimybių liko tiek šeimas bausti, tiek joms padėti.

Kažkas sakė, kad įstatymai prasideda ten, kur baigiasi meilė. Kai pamatome ar išgirstame verkiantį vaiką, o gal pastebime kokią kitą problemą kitų šeimoje – ką turėtume daryti, idant veiktume su meile?.. Tikriausiai skambutis tarnyboms, net nepasitikslinus ir nesiaiškinant, kas ir kaip, nebūtų didžiausias meilės artimui ženklas... Juk sunkumus patiriančioms šeimoms dažnai būtent to ir trūksta – kad į jas pačias ir jų problemų sprendimo paieškas bei sunkumus būtų pažiūrėta su supratimu, gal net užuojauta, gal padrąsinimu, o gal joms reikia kokios nors labai apčiuopiamos pagalbos, kad išsispręstų ar pagerėtų jų situacija... Jei galime, skirkime laiko ir pastangų parodyti vieni kitiems savo geranoriškumą, ir tikriausiai rasime, kad visi iš to mokomės ir keičiamės, o vaikai auga saugesni ir laimingesni.

Šie keletas (ne)palankumo šeimai pavyzdžių, liudijančių šeimos politikos silpnumą, tik sustiprina poreikį išgirsti Seime Nacionalinės šeimos tarybos parengtą metinį pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį. Ar tai įvyks jau kitąmet? Sunku prognozuoti, nes kol kas Šeimos stiprinimo įstatymas įgyvendinamas vangiai. Matydami tokį žodžių ir darbų neatitikimą, netylėsime.

*Jolanta RAMONIENĖ,
„Šeimos instituto“ vadovė*

*Indrė GAJDOSIKIENĖ,
Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos narė*

Vieningos šeimos – misija įmanoma!

Kai 2008 m. rinkomės į Seimą palaikyti rengiamos Valstybinės šeimos politikos koncepcijos, kažkuris vaikas taikliai pasakė: „Ar pastebėjote, kad kitoje stovykloje kovoja jauni, greičiausiai dar nesukūrę šeimos žmonės? Gyvendami patys sau, jie gali skirti tokiems dalykams daug dėmesio! O šeimos kasdien turi savų rūpesčių ir kitai veiklai tiesiog nelieka laiko.“

Šių žodžių svorį ypač jaučiu dabar, nes pati sukuosi namuose su savo trimis vaikučiais. Kai mane pasiekia aktualios šeimoms žinios, rankos nusvyra. Laikas eina, šiandien sprendžiami dalykai, kurie palies ne tik mus, bet ir dar ne vieną ateinančią kartą. Žinau, kad yra tikrai puikių kompetentingų žmonių ir organizacijų, kurios dirba šeimų labai pirmosiose gretose (NŠTA, Laisvos visuomenės institutas, Šeimos institutas, VDU Šeimos ir santuokos studijų centras, Šeimų centrai). Tad gimė mintis – mes, šeimos, turime ne pačios imtis tų darbų, bet PALAIKYTI tuos, kurie dirba dėl mūsų. Būti užnugaris jiems! Tačiau kur rasti sąmoningų, suprantančių ir priimančių krikščioniškas vertybes šeimų ir kaip jas sukviesti? Kaip apimti visą Lietuvą?

Minčių buvo įvairių: iš pradžių norėjau pati keliauti per parapijas ir po sekmadienio Mišių kviesti šeimas (tai man vienai fiziškai būtų neįmanoma), po to galvojau kreiptis per vyskupus ir kunigus, galų gale vykti pas klebonus su prašymu parekomenduoti galimas šeimas (tai po truputį ir darau). O šiandien kreipiuosi į jus *Artumos* žurnale.

Paklauskite, ką mes galėtume daryti?

Pirmiausia – **būti**. Pažinoti vienoms kitas ir džiaugtis mūsų gausa, kuri teiks stiprybės ir mums patiems (nes oponentams paranku mums teigti, jog esame tik pavieniai lašai jūroje).

Taip pat turime savo buvimu **palaikyti dirbančius dėl mūsų**. Užtarti juos maldoje. Padėti jiems, jei reikės konkrečios pagalbos: gal surinkti petičijos parašus, gal paskelbti svarbią informaciją parapijoje (bent jau pakabinant skelbimą), gal atvykti gausesniu būriu į mitingą ir pan. O gal tik pasakyti „AČIU“?

Domėtis aktualijomis ir gauti tikrą informaciją (o ne tendencingos žiniasklaidos interpretuotą) iš dirbančiųjų mūsų labai. Dalytis šia informacija bendruomenėje, tarp giminių ir draugų. Jei artimieji mus pažinos kaip šeimas, kurios žino tiesą iš paties šaltinio, tikės mumis, o ne reklama.

Nežinau, kur nuves šis kelias. Gal tikrai tapsime visą Lietuvą apimančia jėga, ir šeimų balso vis labiau bus paisoma? O gal darsyk pasitvirtins liūdno mintys apie lietuvių vangumą ir nenorą įsipareigoti?.. Viena žinau – nieko nedaryti nebegalima. Todėl kviečiu jus, mielos šeimos, BENT po vieną iš visų Lietuvos parapijos (o parapijų mūsųose yra apie 600!). Parodykime ir sau, ir kitiems, kad mes galime veikti išvien! Vieningos šeimos – misija įmanoma!

Su didele viltimi ir tikėjimu,

Gabrielė Baltrušaitytė-Ramoškienė
vieningos.seimos@gmail.com, tel. +370 608 719 79